

KÜRESEL YAPTIRIMLARIN MEDYA SÖYLEMİ: BATI BASININDA İDEOLOJİK ÇERÇEVELEME PRATİKLERİ

Yılmaz KAM¹

İstanbul Üniversitesi, Türkiye

yilmazkam@gmail.com

https:// 0000-0002-6506-2056

<i>Atıf</i>	Kam, Y. (2026) KÜRESEL YAPTIRIMLARIN MEDYA SÖYLEMİ: BATI BASININDA İDEOLOJİK ÇERÇEVELEME PRATİKLERİ. <i>İletişim Çalışmaları Dergisi</i> , 12 (2), 189-213.
-------------	---

Geliş tarihi / Received: 02.10.2025

Kabul tarihi / Accepted: 09.04.2026

DOI: 10.17932/IAU.ICD.2015.006/icd_v012i2004

ÖZ

Uluslararası ilişkilerde devletlerin sistem içerisinde varlığını sürdürmesi ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesine ilişkin çeşitli yollar denenmektedir. Uluslararası sistem içinde güç kullanmak devletlerin kendi varlıklarının asıl sebebi olurken, askeri güç kullanımı zaman içerisinde yerini farklı yöntemlere bırakmıştır. Ekonomik güç kullanımı sert gücün en çok tercih edilen yöntemlerinden birisidir. Ekonomik güç kullanımı ve yaptırımlar, bir ülkenin hedef ülkeyi kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi ve manipüle etmesidir. Bu çalışmanın amacında, sert güç kullanılması ile medyanın uluslararası ilişkilere nasıl yön verdiği ve sistemde hegemonyanın dahil olan devletlere nasıl kabul ettirildiği üzerine odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında, Rusya-Ukrayna olayı sonucunda ABD, AB ve İngiltere tarafından Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımların uluslararası basında yansımaları analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'dan uluslararası gazetecilik alanında prestije sahip ve kendi ülkelerinde yüksek okuyucu kitlesine ulaşan New York Times, Financial Times, L'Independant ve Der Tagesspiegel gazeteleri seçilmiş ve bu gazetelerin online platformları eleştirel söylem analizi ile çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomik Yaptırımlar, Medya Çerçeveleme, Hegemonya, Eleştirel Söylem Analizi, Rusya-Ukrayna Olayı*

¹ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

GLOBAL SANCTIONS AND MEDIA DISCOURSE: IDEOLOGICAL FRAMING PRACTICES IN THE WESTERN PRESS

ABSTRACT

In international relations, various ways are being tried for states to maintain their existence in the system and to act in line with their own interests. While the use of force within the international system has been the main reason for the existence of states themselves, the use of military force has been replaced by different methods over time. The use of economic force is one of the most preferred methods of hard power. The use of economic force and sanctions is when a country manipulates the target country in its own interests. The aim of this study is to focus on how the use of hard power and the media direct international relations and how hegemony is imposed on the states involved in the system. Within the scope of the study, the reflections of the sanctions imposed by the USA, the EU and the UK against Russia as a result of the Russia-Ukraine conflict in the international press were analyzed. In line with the aim of the study, newspapers with high journalistic prestige and large readership in their respective countries—New York Times (USA), Financial Times (UK), L'Independant (France), and Der Tagesspiegel (Germany)—were selected and their online platforms were analyzed through critical discourse analysis.

Keywords: *Economic Sanctions, Media Framing, Hegemony, Critical Discourse Analysis, Russia-Ukraine Conflict*

GİRİŞ

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya askeri müdahalesi, uluslararası sistemde tarihin en kapsamlı ekonomik yaptırım rejimlerinden birinin uygulanmasına yol açmıştır. ABD, AB ve İngiltere önderliğinde uygulanan bu yaptırımlar, Rusya'nın küresel finans sisteminden dışlanmasını, enerji ihracatının sınırlandırılmasını ve teknoloji transferinin yasaklanmasını içermektedir. Hufbauer, Schott ve Elliott'a (2007) göre ekonomik yaptırımlar, 21. yüzyılda askeri müdahalelerinin yüksek maliyeti nedeniyle giderek daha fazla tercih edilen bir dış politika aracı haline gelmiştir. Rusya-Ukrayna olayı bağlamında uygulanan yaptırımların kapsamı ve hızı, tarihsel örneklerle kıyasla benzersiz bir düzeydedir (Drury, 2005). Bu yoğunluk, yaptırımların sadece ekonomik bir araç olmadığını, aynı zamanda küresel kamuoyu oluşturma ve hegemonik söylem inşa etme süreçlerinin merkezi olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik yaptırımların uluslararası basında nasıl haberleştirildiğini ve bu haberlerin hangi söylemsel stratejilerle inşa edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, farklı ülkelerin prestijli gazetelerinin yaptırım haberlerini nasıl çerçevelediği ve bu çerçeveleme süreçlerinde hangi ideolojik konumlanmaların ortaya çıktığıdır. Medya, uluslararası ilişkilerde sadece bilgi aktarıcısı değil, aynı zamanda devletlerin tutumlarını meşrulaştıran, kamuoyu oluşturan ve hegemonik söylemleri yeniden üreten ideolojik bir araçtır (Herman ve Chomsky, 2006). Devletlerin uluslararası sisteme ilişkin görüşleri, mevcut duruma karşı aldıkları pozisyonlar ve uyguladıkları politikalar, medya aracılığıyla toplumsal rıza üretme süreçlerine dönüşmektedir. Çalışmanın önemi üç boyutludur. İlk olarak, Rusya-Ukrayna olayı bağlamında uygulanan yaptırımların medyatik temsilini sistematik olarak inceleyen az sayıdaki çalışmadan biridir. İkinci olarak, dört farklı ülkenin basınına karşılaştırılabilir olarak ele alarak ulusal bağlamların çerçeveleme süreçlerine etkisini göstermektedir. Üçüncü olarak, eleştirel söylem analizi yöntemini yaptırım haberlerine uygulayarak hem eleştirel medya çalışmalarına hem de uluslararası ilişkilerde yaptırım literatürüne ampirik katkı sunmaktadır (Van Dijk, 1988; Entman, 1993). Araştırma kapsamında ABD'den New York Times, İngiltere'den Financial Times, Fransa'dan L'Independant ve Almanya'dan Der Tagesspiegel gazetelerinin 24 Şubat - 4 Mayıs 2022 tarihleri arasındaki yaptırım haberleri eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu tarih aralığı, Rusya'nın askeri müdahalesinin başladığı ilk günden AB'nin altıncı yaptırım paketini kabul ettiği tarihe kadar olan kritik dönemi kapsamaktadır. Toplam 392 haber metni Van Dijk'in (1988) haber söylemi analizi modeli ve Entman'ın (1993) çerçeveleme teorisi temelinde analiz edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde kuramsal çerçeve sunulmakta, ikinci bölümde yöntem açıklanmakta, üçüncü bölümde bulgular karşılaştırmalı olarak sunulmakta ve son bölümde tartışma ile öneriler yer almaktadır.

Ekonomik Yaptırımlar ve Hegemonya

Ekonomik yaptırımlar, politika amaçlar doğrultusunda şekillenerek devletler veya uluslararası kuruluşlar eliyle hedefe yönelik finansal baskı yöntemidir. Aslında bu yöntem, diplomasi ve savaş arasında bir fırsat oluşturan dış politika unsurudur (Acar, 2017). Bu baskı sonucunda hedefe konan devletin durumunun zayıflatılması, cezalandırılması ve mevcut durumunun engellenmesi amaçlanmaktadır.

Küreselleşme ve karşılıklı bağımlılığın artmasıyla birlikte bir dizi dinamikler ekonomik araçların kontrol edilmesini ve bu araçlar üzerinde etkinliğin artırılmasına neden olmuştur. Son yıllarda ekonomik yaptırımların türü, etkisi ve kullanımını daha fazla önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla ekonomik yaptırımlar, hedef ülkenin politikasının değiştirilmesine ilişkin yapılan sert güç yöntemidir (Drury, 2005). Ekonomik sistemin hızlı değişmesiyle birlikte ticari ve finansal faaliyetlerinde hızlı bir değişimi söz konusudur. Güçlü devletler, uluslararası kuruluşlar eliyle hedef olan devletin ticari ve finansal etkinliklerini sınırlandırması veya yasaklaması imkanını bulması 21. yüzyıl uluslararası ilişkilerde artan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rusya-Ukrayna çatışması bağlamında uygulanan yaptırımlar, bu teorik çerçevenin somut bir örneğini oluşturmaktadır. Küresel finans sisteminden (SWIFT) dışlanma, enerji ihracatına ambargo, teknoloji transferinin yasaklanması ve oligarkların varlıklarının dondurulması gibi çok katmanlı bir strateji içermektedir. Castellum.ai'nin verilerine göre Rusya'ya 2022 yılının ilk dört ayında 9000'den fazla yaptırım uygulanmıştır. Bu yoğunluk, yaptırımların sadece ekonomik bir araç olmadığını, aynı zamanda uluslararası sistemde izolasyon ve caydırıcılık stratejisinin bir parçası olduğunu göstermektedir.

Gramsci'nin sınıflar arasındaki mücadeleyi ifade etmek için kullandığı hegemonya kavramı, uluslararası sistemde güç mücadelelerini açıklayabilmek için kullanılmıştır. "Güç ve rıza" unsurlarıyla açıklanan hegemonya kavramı, uluslararası ilişkiler disipliniinde kullanılması bu kavramla birlikte hızlanmıştır. Gramsci'nin güç ve rıza kavramları ile şekillendirmiş olduğu hegemonya, Robert Cox tarafından uluslararası ilişkilerde devletler arasındaki güç mücadelesine uyarlanarak modern bir düzeye ulaşmıştır. Robert Cox tarafından ABD önderliğinde şekillenen dünya düzeni, Gramsci'nin "bir toplumda sınıfların hakimiyeti nasıl elde ettikleri" sorusu üzerinden uluslararası ilişkilerde açıklanmaya çalışılmıştır (Okur, 2015).

Hegemonya kavramı, yönetici sınıfın yönetilen sınıfın rızasını alma biçiminde zor ve rıza şekillerini kullanması olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla hegemonya, hukuki ve meşru zorlamanın yanında rızanın da kazanılmasıyla oluşmaktadır. Bu nedenle hegemonya, güç ve rızanın birleşimidir (Slattery, 2003). Devlet ve ekonomi arasında yer alan tüm kurumlar, hegemonya kavramının somutlaşmasına katkı sunmaktadır. Althusser, devletin ideolojik araçları olan "medya, din, kültür, aile, okul" gibi kurumları Gramsci'nin zorla hegemonya kurulması teorisinin aksine rızaya dayalı araçlar olarak belirtmiştir (Althusser, 2010). Hall'a (1994) göre hegemonyada devletin baskı aygıtlarının (yasalar, polis, ordu gibi) yanında ideolojik aygıtlar (aile, eğitim, kültür, medya gibi) etkilidir.

Medya, İdeoloji ve Hegemonik Söylem

Gramsci, hegemonya kavramını sınıflara ve sınıflar içinde yer alan toplumsal gruplar arasındaki güç ilişkilerine indirgerken, Hall kültürel çalışmalarla birlikte hegemonyayı cinsiyet, din, ırk, etnisite gibi unsurlarla açıklamaya çalışmıştır. Medya, belli bir grup veya sınıfın değerlerinin üretildiği yer olmak yerine, toplumsal ve ekonomik değerlerin yeniden üretildiği ve rızanın alınmasında ana rol oynayan bir yapıdır. Toplumsal yapıyı bir bütün olarak görmez, aksine kadınlık, erkeklik, gençlik, eğlence, tüketim, moda, spor gibi kategorik olarak ayırmaya çalışır.

Stevenson'a (2008) göre hegemonik olanın üç kültürel unsuru (formasyonlar, kurumlar, gelenekler) bulunmaktadır ve ilk olarak geleneklerde işlenmektedir. Gelenekler olgusu, ulus devletlerle birlikte yeniden üretilmektedir ve maddi olarak yeniden üretilmesi kitle iletişim araçları yoluyla yapılmaktadır. Medyanın hegemonyasının başarılı olabilmesi için topluma anlatılan bilgi ve işlerin ideolojik bir rol üstlenmesi gerekmektedir.

Medya, kültürel ve toplumsal alanda ideolojik bir yapılanmayı inşa ederken sınıfsal çelişkileri görmezden gelir; yaşam biçimi, gündelik hayat, eğlence, spor, moda, tüketim gibi alanları var etmektedir. Hall, ortak duygu inşa etmenin medyanın anlam üretme işleviyle yakın ilişkide olduğunu bu nedenle medyanın ideolojik yaklaştığına dikkat çeker. Hall'a göre medya, kültürel alandaki yeniden üretimi var olan kültürel değerlerle ters düşmeyerek, onlarla paralel bir üretim sürecine girmektedir. Dolayısıyla medya, toplumu ortak bir değerler kümesi etrafında toplayıp toplumu ve dünyayı anlamlı kavramlara ayırt etmekle görevlidir.

Bunun yanında ortak duygunun üretilmesi, medyanın anlam üretme işleviyle doğrudan ilişkili olduğundan medyanın bu anlam üretimindeki rolü ideolojiktir. Bu nedenle medyanın ideolojik işlevini yerine getirerek anlamlandırma sürecinde ana akım ideolojilere paralel ve uygundur. Tüm bunlardan çıkarılacak sonuç, medyanın toplumun çoğunluğunun ikna edilmesi ve rızanın alınmasında

etkili olan kurumların başında geldiğidir. Yani medya, rızanın alınmasında başat rolü almaktadır. Bu başat rolün etkili olmasında medyanın ortak duygunun inşa edilmesi fikri yatmaktadır. Fiske'ye (2003) göre yönetici sınıfın fikirleri sınıf temelinde değil ortak duygu olarak kabul edilirse, hâkim sınıfın ideolojik hedefleri gerçekleşir.

Uluslararası iletişim, çalışma alanının çok geniş olmasının yanında küresel güç ve hegemonya ile çıkar ilişkilerini anlamada ve devletlerin birbirleri arasında kurmuş oldukları bağımlılık ilişkilerinin sürdürülmesinde rol oynayan pratik ve kavramsal yapıların bütünsel olarak ele alınmasıdır. Uluslararası iletişim, teknolojisinin gelişmesiyle birlikte paralel olarak ilerlemiş ve gelişmiştir. İletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte insanların, toplumların, devletlerin, uluslararası kuruluşların ilişki şekilleri de değişmiştir.

Erdoğan'a (1997) göre uluslararası iletişim kavramı 1950'li yıllara dayanmaktadır. Kavramın iletişim bilimlerinde kullanımı ise İkinci Dünya Savaşı ile birlikte başlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde radyonun ana iletişim aracı olarak kullanılması, uluslararası iletişimin önemini ortaya çıkarmıştır. Uluslararası iletişim düzeni, devletlerin kendi aralarındaki ve uluslararası kuruluşlardaki hegemonya mücadelesinin yanında, devletler ve özel kuruluşlar arasındaki ilişkiyi de kapsamaktadır.

Devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin 1980 sonrası dönemi, kitle iletişimin gelişmesine bağlı olarak önemlidir. Bunun en önemli nedeni, uluslararası ilişkilerde baskı araçlarının yanında ideolojik araçların da etkisinin önem kazanmasıdır. Özellikle uluslararası kuruluşların kitle iletişim araçları üzerinde kontrolünün artması bu dönem açısından önemlidir. Uluslararası iletişim faaliyetleri dört ana faaliyet içinde değerlendirilebilir: iletişim teknolojisi ve ilişkiler, iletişim teknolojisinin örgütlenmesi, iletişim teknolojisinde ürün üretimi ve dağıtımı, ideolojik katkı (Erdoğan, 1995).

Küresel medya, liberalizme göre bir rıza üretirken, sol görüşe göre ise ideolojik bir mücadele içerisinde. Küresel medya, ürünlerini genişletmekte ve bu ürünleri kar ve rekabet mantığıyla oluşturmaktadır (Girgin, 2002). Küresel medya, küreselleşmenin çelişkileri ve çatışmalarının yanı sıra olasılıklarının da ortaya koyulduğu bir alan haline gelmiştir. İletişimin endüstrileşmesiyle uluslararası ve küresel faaliyetlerin koloni sonrası toplumlarda etkisi olduğu söylenirken, yerel aktörler ise uluslararası kültürel gelişmelerin içinde ya yardıma muhtaç ya da işbirlikçi olmak durumuna düşmüşlerdir (Alhassan, 2004).

Ana akım ve holdingleşmiş medya özellikleri neticesinde medyanın yapısının anlaşılması kolaylaşmıştır. Ana akım ve holdingleşen medyanın yapısı çok uluslu

şirketlere aittir. Medya ve medya üretimleri, hakim ideolojinin devamı ve gücü elinde bulunduranların çıkarlarına göre yönetilmektedir. Bunun yanında ana akım ve holdingleşen medyanın ulaşabileceği kitle sayısı çok yüksek olabilmektedir (Akıner, 2014). Uluslararası iletişim, kapitalist üretim biçiminin yeniden üretildiği bir üretim sürecinin parçasıdır.

Medyanın Ekonomi Politikliği ve Haber Söylemi

Medya, uluslararası düzeyde incelendiğinde içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi etkileşim nedeniyle geniş bir ağ etrafında şekillenmiştir. Ekonomik ve siyasi gücün etrafında şekillenen medya ilişkileri, bağımlı ve taraflı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağımlı ve taraflı yapı, medya üretim biçimlerine de yansımaktadır. Medya, sahip olduğu kitle iletişim araçlarıyla üretilen ürünlerin ve bu ürünlerin oluşturulmasında özgür bir yapıda değildir. Çünkü medya, gücü elinde bulunduranların eleştiri ve yaptırımlarından çekinmektedir.

Yaylagül'e (2017) göre ekonomi politikğin ana noktası, toplumların maddi ürünlere ve ihtiyaçlarına ulaşmasını sağlayan araçların üretim ve değişim şeklidir. Kapitalizm ve sanayi devrimi sonrasında toplumların zenginleşmesini açıklamak için ekonomi politik yaklaşım kullanılmıştır. Yani ekonomi politik yaklaşımı, kapitalist toplumları inceleyen ve anlamlandırmaya çalışan bir bilim dalıdır. Garnham'a (2008) göre kapitalist toplumu anlamak adına burjuva toplumu tahlil edilir ve kapitalist üretim ilişkilerine odaklanılır. Başka bir ifadeyle medyanın ekonomi politikliği, toplumların üretim ve bölüşümün de iletişim çalışmalarına odaklanmaktadır (Fung, 2006).

Medyanın ekonomi politikğine dair hem liberal hem de eleştirel ekonomi politik yaklaşım vardır. Eleştirel ekonomi politik yaklaşım, Marksizm'den beslenmektedir ve içerisinde araçsal ekonomi politik yaklaşım ile yapısalcı yaklaşımı da barındırmaktadır (Güngör, 2013). Eleştirel ekonomi politik, Marksist teorisyenler tarafından ortaya atılırken özgürlük, eşitlik ve rekabet gibi söylemlerle olgunlaştırılan eşitsizliği sorunsallaştırmıştır. Medyaya sahip sermaye sahipleri, iktidarlara anlaşarak kapitalist sisteme uyumlu bir biçimde medyayı yönlendirmesi ve toplum yararı dışında ürünlerin üretilmesi, eleştirel ekonomik politik yaklaşımın temel argümanıdır (Güngör, 2013).

Eleştirel ekonomi politik yaklaşıma göre toplumsal bilinç, bireyler tarafından değil yönetici sınıfın hegemonyasında üretilmektedir. Shoemaker ve Reese'ye (2014) göre toplumsal bilinç ve ideoloji, altyapının ürettiği bir üstyapıdır. Medyaya sahip olanlar, bilincin kendi çıkarları doğrultusunda oluşmasını amaçlamaktadırlar. Başka bir ifadeyle medya sahipleri, kendi çıkarlarının meşrulaşması için kamusal yarar bahanesiyle yayınlar yapmaktadırlar.

Eleştirel ekonomi politik yaklaşımın bir kolu olan araçsal yaklaşım, eleştirel yaklaşıma benzer şekilde medyayı kapitalist sınıfın kontrolünde değerlendirmektedir. Araçsalcılara göre medya, kapitalist sınıfın kontrolünde ve onların çıkarları doğrultusunda hareket eden bir yapıya sahiptir. Araçsal teorisyenler, medyanın mülkiyetine odaklanırlar. Bu odaklanma genel anlamda sermayenin yapısı ve bu sermayenin medya içerisindeki konumu sorgulanarak gerçekleştirilir (Fung, 2006).

Herman ve Chomsky (2006), medyanın ekonomi politikliğini araçsal yaklaşım çerçevesinde ele alarak mülkiyet sahiplerinin çıkarlarına uygun yayın yaptıkları üzerine odaklanmışlardır. Medya sahipleri bu durumu propaganda modeli ile yaparken, kendi çıkarlarına uygun konuları medyanın gündeminde tutmaktadırlar. Ekonomi politik yaklaşımın en önemli kuramcıları olan Edward Herman ve Noam Chomsky'nin kendileri ile özdeşleşmiş propaganda modeli, araçsal ekonomi politik yaklaşımın temelini oluşturmaktadır.

Her ikisinin de temel varsayımı, medyanın belli bir seçkin zümreye hitap ettiğidir. Varsayımlarının ayrımı ise medyanın sadece devletin denetiminde değil aynı zamanda sermayenin de denetiminde olmasıdır. Devletin kontrolündeki medya organlarında kontrol ve denetim daha belirgin olurken, özel sermaye kontrolündeki medya organlarında da kontrol ve denetimin olduğu savunulur. Burada resmi sansür ve otosansürün varlığı, savununun merkezini oluşturur (Shoemaker ve Reese, 2014).

Herman ve Chomsky'nin propaganda modeli, medyanın haber üretiminde beş süzgeç kullandığını gösterir: mülkiyet yapısı, reklam geliri, kaynak bağımlılığı, eleştiri mekanizması (flak) ve anti-komünizm/anti-terörizm gibi ideolojik kontrol mekanizmaları. Bu model, Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında yaptırım haberlerinin nasıl çerçvelendiğini anlamak için teorik bir temel sunmaktadır.

Yöntem

Rusya-Ukrayna olayı bağlamında uygulanan ekonomik yaptırımların uluslararası basında nasıl çerçvelendiğini ortaya koymak amacıyla bu çalışmada eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Van Dijk'in (1988) haber söylemi analizi modeli temel alınarak haberlerin makro yapısal (tematik) ve mikro yapısal (dilsel-söylemsel) özellikleri incelenmiştir. Araştırmanın temel sorusu, farklı ülkelerin prestijli gazetelerinin yaptırım haberlerini nasıl çerçvelediği ve bu çerçeveleme süreçlerinde hangi ideolojik konumlanmaların ortaya çıktığıdır. Eleştirel haber araştırmaları, haberin tarafsızlığını verili bir değerlendirme ölçütü olarak kabul etmek yerine bizzat sorgulamaya tabi tutar. İnal'a (1995) göre haberlerin söylemsel yapısında iktidar/güç sahibi kişi ve kurumların olaylara getirdikleri açıklamaların inanılabilirliğini kuran nesnellik, tarafsızlık ve dengelilik gibi haber

değerleridir. Entman'ın (1993) çerçeveleme teorisi, konunun belli bir tanımını, nedensel açıklamasını, ahlaki değerlendirmeyi desteklemek üzere algılanan gerçekliğin bazı yönlerini seçip haber metninde daha dikkat çekici hale getirme sürecidir.

Çalışmanın evrenini 24 Şubat 2022 (Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahalesi) ile 4 Mayıs 2022 (AB'nin 6. yaptırım paketinin kabulü) tarihleri arasında yayımlanan uluslararası haber metinleri oluşturmaktadır. Bu dönem, yaptırımların ilk duyurulduğu andan kurumsallaşma sürecine kadar olan kritik evrimi göstermesi ve altı farklı yaptırım paketinin açıklandığı dönemi kapsamı açısından seçilmiştir. Araştırma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemiyle dört farklı ülkeden prestijli gazeteler belirlenmiştir: New York Times (ABD), Financial Times (İngiltere), L'Independant (Fransa) ve Der Tagesspiegel (Almanya). New York Times, 135'ten fazla Pulitzer ödülüne sahip, günlük 10 milyon üzeri dijital abonesi olan ve ABD'nin hegemonik gücünü temsil etmesi nedeniyle seçilmiştir. Financial Times, ekonomi ve finans haberciliğinde dünya çapında otorite kabul edilmekte ve Londra'nın küresel finans merkezi rolünü yansıtmaktadır. L'Independant, Fransa'nın AB içindeki liderlik iddiasını ve enerji politikalarındaki hassasiyeti temsil etmektedir. Der Tagesspiegel ise Almanya'nın Rusya'ya enerji bağımlılığı ve ekonomik çıkarları nedeniyle araştırmaya dahil edilmiştir.

Her gazetenin çevrimiçi arşivinde sistematik tarama yapılmıştır. Dahil etme kriterleri: "Russia" + "sanctions" / "Russland" + "Sanktionen" / "Russie" + "sanctions" anahtar kelimelerinin başlık veya ilk paragrafta birlikte geçmesi, düz haber formatı, minimum 300 kelime uzunluğu, yaptırımları ana konu olarak ele alma ve 24 Şubat - 4 Mayıs 2022 tarih aralığı. Hariç tutma kriterleri: 300 kelimededen kısa haberler, köşe yazıları, yorumlar, editoryal metinler, yaptırımları yan konular olarak ele alan metinler, tarih aralığı dışındaki yayınlar ve görsel içerikler. Bu kriterlere göre New York Times'tan 146 (%49.8), Financial Times'tan 124 (%35.3), L'Independant'tan 26 (%20.3) ve Der Tagesspiegel'den 96 (%34.5) olmak üzere toplam 392 yaptırım haberi analiz kapsamına alınmıştır.

Eleştirel söylem çözümlemesi için iki düzeyde analiz birimi belirlenmiştir. Makro yapı düzeyinde haber başlıkları, spot metinler, ana temalar, haber çerçeveleri ve olayların sunuş sırası incelenmiştir. Mikro yapı düzeyinde aktör adlandırmaları ("aggressor", "invader"), fiil seçimleri (aktif/pasif), metafor ve deyimler ("economic warfare", "isolation"), alıntılanan kaynaklar ve nedensellik bağlantıları analiz edilmiştir.

Van Dijk'in (1988) haber söylemi analizi modelinde makro yapı, haberin genel organizasyonunu ve tematik çerçevesini kapsamaktadır. Bu düzeyde başlık ve spot analizinde haberin ana mesajının nasıl özetlendiği, hangi aktörlerin ön plana

çıkarıldığı ve hangi çerçevenin tercih edildiği incelenmiştir. Tema ve olay sıralamasında haberin hangi konuları öne çıkardığı, olayların kronolojik mi yoksa önem sırasına göre mi sunulduğu değerlendirilmiştir. Aktör temsili kategorisinde Rusya, ABD, AB, Ukrayna gibi aktörlerin nasıl konumlandırıldığı (saldırgan/mağdur, birlik/tehdit) kodlanmıştır. Mikro yapı düzeyinde ise dilsel seçimler detaylı olarak incelenmiştir. Kelime seçimi ve sıfatlar kategorisinde “aggressive”, “unprovoked”, “brutal” gibi değer yüklü ifadeler; metafor kullanımında “economic warfare”, “financial nuclear option”, “isolation” gibi savaş ve dışlama metaforları; fiil yapısında aktif/pasif cümle tercihleri ve faillik atıfları; kaynak kullanımında hangi aktörlerin doğrudan alıntılандığı ve hangi perspektiflerin sürdürüldüğü analiz edilmiştir. Kodlama sürecinde her haber metni için standart bir kodlama formu kullanılmış, makro ve mikro yapı kategorileri sistematik olarak işaretlenmiştir.

Çözümleme süreci dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada 392 haber metni iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak okunarak altı ana tema belirlenmiştir: yaptırımların kapsamı ve hedefleri, ekonomik etki söylemi, siyasi meşruiyet argümanları, birlik/dayanışma vurguları, Rusya'nın tepkisi ve Ukrayna desteği söylemi. İkinci aşamada her haber metni Van Dijk'in (1998) ideolojik kare modeline göre kodlanmıştır: olumlu biz-sunumu (birlik, değer aktarımı, etkinlik vurgusu), olumsuz öteki-sunumu (saldırganlık, kişiselleştirme, izolasyon), meşrulaştırma (hukuki gerekçe, ahlaki gerekçe, caydırıcılık) ve gayrı-meşrulaştırma (hukuksuzluk, akıldışı). Üçüncü aşamada Entman'ın (1993) çerçeveleme teorisi temelinde gazeteler arası benzerlik ve farklılıklar dört kategoride değerlendirilmiştir: sorun tanımı, nedensel açıklama, ahlaki değerlendirme ve çözüm önerisi. Dördüncü aşamada tespit edilen söylemsel örüntüler, her gazetenin ideolojik konumlanışı, ulusal bağlamı ve yayın politikası göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için kodlamalar iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmış, kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı (Cohen's Kappa) 0.84 olarak hesaplanmıştır. Uyumsuzluklar konsensüs yoluyla çözülmüş, bulgular doğrudan alıntılarla somutlaştırılmış ve analiz süreci dokümanite edilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları: sadece dört gazetenin İngilizce, Almanca ve Fransızca haber metinlerini kapsamaması, 10 haftalık dönemle sınırlı olması, görsel içeriklerin ve sosyal medya yansımalarının analiz dışı bırakılması ve sadece çevrimiçi platformların incelenmesidir.

Bulgular

Rusya-Ukrayna savaşı sürecinde uygulanan altı yaptırım paketinin uluslararası basında nasıl haberleştirildiğine ilişkin bulgular, kronolojik dönemler halinde

sunulmuştur. Her dönemde gazetelerin kullandığı söylemsel stratejiler, aktör konumlandırmaları ve çerçeveleme tercihleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

İlk Yaptırım Paketi Dönemi: Caydırıcılık ve Güç Gösterisi Söylemi (22-23 Şubat 2022)

Savaşın henüz başlamadığı ancak Rusya'nın Ukrayna topraklarına müdahale etmeye başladığı ilk günlerde ABD ve AB tarafından açıklanan yaptırımların haberleştirilmesinde, dört gazetede toplam 98 yaptırım haberi tespit edilmiştir.

Tablo 1

İlk yaptırım paketi dönemi haber dağılımı (22-23 Şubat 2022)

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	44	21	47.7
Financial Times	43	29	67.4
L'Independant	13	5	38.5
Der Tagesspiegel	51	21	41.2
TOPLAM	151	76	50.3

Financial Times'in yaptırım haberlerine diğer gazetelerden daha fazla ağırlık vermesi (%67.4), İngiliz basınının ekonomi-politik konulardaki uzmanlık alanı ve Londra'nın küresel finans merkezi rolüyle açıklanabilir. L'Independant'ın en düşük oran ile haber yapması (%38.5), Fransız basınının bölgesel odağını yansıtmaktadır.

Bu dönemde dört gazetede de ortak söylemsel strateji, "Batı ittifakı" olarak konumlandırılan ABD, AB ve İngiltere'nin "birleşik cephe" oluşturduğu vurgusudur. New York Times'ın başlığı "Biden Announces Sanctions Against Russia" şeklinde ABD başkanını aktif özne konumuna yerleştirerek liderlik vurgusunu öne çıkarmaktadır. Haber metninde Biden'ın Rusya'nın eylemlerini "uluslararası hukukun açık ihlali" olarak nitelendirmesi, yaptırımların hukuki meşruiyetini inşa eden temel argümandır. "Sert yaptırımlar" (harsh sanctions) ifadesi, caydırıcılık ve güç gösterisi çerçevesini yansıtmaktadır.

Financial Times ise "Johnson says Britain will announce 'first tranche of sanctions' against Russia" başlığıyla İngiltere'nin yaptırım sürecindeki öncü rolünü vurgulamaktadır. "First tranche" (ilk paket) ifadesi, yaptırımların kademeli bir strateji izleyeceğine ve gerekirse artırılacağına işaret etmektedir. Bu söylem, hem kontrol hem de ölçülülük mesajı vermektedir.

L'Independant'ın Fransız Ekonomi Bakanı Bruno Le Maire'in açıklamalarını aktaran haberi, Fransa'nın AB içindeki liderlik iddiasını yansıtmaktadır. "Fransa'nın Avrupalı ortaklarımızla birlikte Rus çıkarlarına karşı uygun ve hedefli yaptırımlar uygulayacağını" ifadesi, hem Avrupa bütünlüğü hem de Fransız inisiyatifi vurgu-

sunu içermektedir. "Gelecekteki gelişmelere bağlı olarak, Başkan Putin'in daha da ileri gitmesi durumunda, bu yaptırımları artırma hakkımızı saklı tutuyoruz" cümlesi, koşullu tehdit söylemini açıkça ortaya koymaktadır.

Der Tagesspiegel'in "ABD tam yaptırım paketiyle tepki vermek istemiyor" başlıklı haberi ise diğer üç gazeteden farklı bir ton içermektedir. Haber metninde "henüz büyük bir yaptırım paketi olmayacak" ifadesi, ABD'nin yaptırımlarda yetersiz kaldığına dair eleştirel bir çerçeveleme sunmaktadır. Bu yaklaşım, Alman basınının daha temkinli ve eleştirel duruşunu yansıtmakta, aynı zamanda Almanya'nın Rusya ile olan ekonomik bağlarından kaynaklanan hassasiyeti de göstermektedir.

İlk dönemde dört gazetede de yaptırımların meşrulaştırılmasında üç temel argüman kullanılmıştır: hukuki gerekçe (uluslararası hukuk ihlali, egemenlik ihlali), ahlaki gerekçe (saldırgan eylem, demokratik değerlerin savunulması) ve pragmatik gerekçe (daha büyük bir tırmanmanın önlenmesi). Ancak bu gerekçelerin ağırlığı gazeteler arasında farklılık göstermiştir. Amerikan ve İngiliz basını "kararlılık" ve "güç" çerçevesini öne çıkarırken, Fransız basını "Avrupa liderliği" ve Alman basını "temkinli yaklaşım" çerçevesini kullanmıştır.

İkinci Yaptırım Paketi Dönemi: Ekonomik Savaş ve Etki Söylemi (27-28 Şubat 2022)

27-28 Şubat tarihlerinde Rusya'nın saldırılarını yoğunlaştırmasının ardından açıklanan ikinci yaptırım paketi, uluslararası basında yoğun bir haber akışı yaratmıştır.

Tablo 2

İkinci yaptırım paketi dönemi haber dağılımı (27-28 Şubat 2022)

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	59	28	47.5
Financial Times	78	24	30.8
L'Independant	32	5	15.6
Der Tagesspiegel	71	21	29.6
TOPLAM	240	78	32.5

Bu dönemde Financial Times toplam haber sayısında öne çıkmış (78 haber), ancak yaptırım haberi oranı düşük kalmıştır (%30.8). New York Times ise her iki haberden birinde yaptırımları ele alması (%47.5) ile ABD'nin bu süreçteki hegemonik rolünün basın yansımaları göstermektedir. L'Independant'ın yaptırım haberlerindeki düşük oran (%15.6), Fransız bölgesel basınının farklı haber önceliklerine işaret etmektedir.

Bu dönemde söylemsel stratejide önemli bir değişim gözlemlenmiştir. İlk dönemdeki "caydırıcılık" söylemi yerini "ekonomik etki" ve "ekonomik savaş" söylemine bırakmıştır. New York Times'ın "Ruble çöküyor, borsa kapanıyor ve Rusya ekonomisi yaptırımlar altında sendeliyor" başlığı, yaptırımların Rusya ekonomisi üzerindeki yıkıcı etkisini dramatik bir dille aktarmaktadır. "Çöküyor" (crashing), "sendeliyor" (reeling), "battı" (plunged) gibi fiil seçimleri, kontrol kaybı ve kriz metaforlarını inşa etmektedir. Haber metninde "Ruble battı, borsa dondu ve Pazartesi günü halk, Batı'nın yaptırımları devreye girerken ve Rusya... belirsizliğe ve korkuya uyanırken, nakit çekmek için acele etti" ifadesi, panik ve kaos atmosferi yaratmaktadır.

Financial Times ekonomik yaptırımları daha teknik bir dille ele almış, "AB dışişleri bakanları Rusya merkez bankası işlemleri yasağını onayladı" başlığıyla kurumsal karar mekanizmalarını öne çıkarmıştır. Haber metninde "Rusya'nın 630 milyar dolarlık dış rezerv stoku üzerindeki AB kısıtlamaları, Birleşik Krallık ve Kanada ile birlikte Biden yönetiminin benzer bir hareket üzerinde çalıştığı ABD ile koordine edildi" ifadesi, hem somut rakamlarla yaptırımların büyüklüğünü hem de Batı ittifakının koordinasyonunu vurgulamaktadır. "Koordine edildi" fiili, planlı ve kontrollü bir sürece işaret etmektedir.

L'Independant'ın "Ukrayna'da Savaş: SWIFT olmadan, Rus ihracatı zarar görecektir ve Batı'da enflasyon baş gösterecek" başlıklı haberi, yaptırımların karşılıklı maliyet boyutunu ilk kez aynı cümlede ele alan söylemsel yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu çerçeveleme, Fransa'nın ve genel olarak Avrupa'nın enerji bağımlılığından kaynaklanan endişeleri ortaya koymaktadır. Haber metninde SWIFT'ten çıkarmanın Rus ihracatını vururken Avrupa'da enflasyonu artırabileceği vurgusu, yaptırımların "kazan-kaybeten" oyunu değil "karşılıklı maliyet" çerçevesinde sunulduğunu göstermektedir.

Der Tagesspiegel'in "Rus rublesi rekor düşük seviyeye geriledi" başlıklı haberi, yaptırımların somut ekonomik etkilerini rakamlarla desteklemektedir. "Ruble, Pazartesi günü Avrupa Birliği'nin ekonomik yaptırımlarının ardından yeniden baskı altına girdi. Gece boyunca, Rus para birimi EBS ticaret platformunda neredeyse yüzde 42 düştü" ifadesi, teknik ve nesnel bir ton taşımaktadır. Haberin devamında Rusya Merkez Bankası'nın faiz oranını yüzde 20'ye çıkardığı bilgisi, yaptırımların Rusya'yı acil önlemler almaya zorladığı çerçevesini güçlendirmektedir.

İkinci dönemde dört gazetede de ortak bir söylemsel strateji olarak yaptırımların hedefinin "Putin rejimi" olduğu, "Rus halkı"nın hedef olmadığı vurgusu yapılmıştır. New York Times "targeting Putin and his oligarchs, not Russian people", Financial Times "aimed at Putin's war machine", L'Independant "contre le régime

de Poutine" gibi ifadelerle bu ayrımı net biçimde ortaya koymuştur. Bu söylem, yaptırımların ahlaki meşruiyetini koruma stratejisi olarak işlev görmektedir. Ancak aynı haberlerde Rus halkının ATM'lere koştuğu, market raflarının boşaldığı gibi betimlemeler, bu ayrımın pratikte geçersiz kaldığını dolaylı olarak göstermektedir.

Üçüncü Yaptırım Paketi Dönemi: İzolasyon ve Terörize Etme Söylemi (2 Mart 2022)

Savaşın devam etmesi ve Rusya'nın Kiev'e doğru ilerlemesi üzerine 2 Mart tarihinde açıklanan üçüncü yaptırım paketi, ekonomik yaptırımların ötesine geçerek toplumsal, kültürel ve siyasi izolasyon stratejilerini içermiştir.

Tablo 3

Üçüncü yaptırım paketi dönemi haber dağılımı (2 Mart 2022)

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	42	29	69.0
Financial Times	36	29	80.6
L'Independant	20	6	30.0
Der Tagesspiegel	53	16	30.2
TOPLAM	151	80	53.0

Financial Times'ın neredeyse her 5 haberden 4'ünü yaptırımlara odaklaması (%80.6), ekonomik yaptırımların artık kapsamlı bir izolasyon stratejisine dönüştüğünün göstergesidir. New York Times'ın yaptırım haberlerindeki yüksek oran (%69.0), ABD'nin bu dönemde yaptırım söylemini yoğunlaştırdığını göstermektedir.

New York Times'ın "Rusya'nın Dünyadaki İzolasyonu Uzaya Taşınıyor" başlığı, yaptırımların coğrafi ve sektörel genişlemesini metaforik bir dille aktarmaktadır. Haber metninde "İngiliz uydu üreticisi OneWeb, Rusya'ya bağımlı olan lansmanları iptal etti ve aynı zamanda Amerikan şirketlerine roket motorları satmayı da durduracağını duyurdu" ifadesi, yaptırımların teknoloji ve uzay sektörüne yayıldığını göstermektedir. "İzolasyonun uzaya taşınması" ifadesi, Rusya'nın her alanda dışlandığı çerçevesini güçlendirmektedir.

Financial Times "Biden, Putin'in 'dünyadan izole edildiğini' ilan etti ve daha fazla yaptırıma işaret etti" başlığıyla ABD Başkanı'nın retorikini doğrudan aktarmıştır. "İzole edildi" (isolated) pasif fiili, Rusya'nın uluslararası sistemde edilgen ve dışlanmış konuma düştüğünü vurgulamaktadır. Bu söylem, yaptırımların sadece ekonomik değil, siyasi ve psikolojik bir silah olarak da kullanıldığını göstermektedir.

L'Independant'ın "Premier Lig: Satılık Chelsea, İsviçreli mi alıyor?" başlıklı haberi, yaptırımların spor ve eğlence dünyasına uzandığını göstermektedir. Roman Abramovich gibi Rus oligarkların futbol kulüplerinden uzaklaştırılması, yaptırımların "seçkin sınıfı" hedef alan boyutunu ortaya koymaktadır. Bu haber, yaptırımların sadece ekonomik değil, aynı zamanda sembolik ve toplumsal prestij alanlarında da işlediğini göstermektedir.

Der Tagesspiegel'in "Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nden ihraç edilmeli!" başlıklı yorumsal haberi, yaptırımların ötesinde Rusya'nın uluslararası kurumlardan tamamen çıkarılması çağrısını içermektedir. "Şaşırtıcı bir şekilde, Rusya şu anda Güvenlik Konseyi başkanlığını elinde tutuyor. Ve böylece kendi saldırganlık savşaları hakkındaki tartışmaya öncülük ediyor" ifadesi, ironik bir tonla Rusya'nın uluslararası sistemdeki meşruiyetini sorgulamaktadır.

Üçüncü dönemde dört gazetede de "izolasyon" metaforu baskın söylemsel strateji olmuştur. Rusya'nın ekonomik olarak değil, aynı zamanda siyasi, kültürel, sportif ve teknolojik olarak dışlandığı vurgulanmıştır. "Pariah state" (parya devlet), "cut off from the world" (dünyadan kopuk), "isolated" (izole) gibi ifadeler sıkça kullanılmıştır. Bu söylem, Rusya'nın uluslararası sistemin dışına itildiği ve "uygar dünya"dan ayrıştırıldığı çerçevesini inşa etmektedir.

Dördüncü Yaptırım Paketi Dönemi: Ticari Ambargo ve Şirket Boykotları (9 Mart 2022)

9 Mart tarihinde açıklanan dördüncü yaptırım paketi, devlet düzeyindeki yaptırımların yanı sıra özel şirketlerin kendi inisiyatifleriyle Rusya'dan çekilmesini de içermiştir.

Tablo 4

Dördüncü yaptırım paketi dönemi haber dağılımı (9 Mart 2022)

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	30	22	73.3
Financial Times	28	9	32.1
L'Independant	19	4	21.1
Der Tagesspiegel	33	16	48.5
TOPLAM	110	51	46.4

New York Times'ın haber yoğunluğu (%73.3), Amerikan şirketlerinin Rusya'dan toplu çekilişinin ABD basınında geniş yer bulmasıyla açıklanabilir. Financial Times'ın bu dönemde oransal düşüş göstermesi (%32.1), ekonomik yaptırımların teknik boyutundan ziyade kurumsal boykotların öne çıkmasıyla ilgilidir.

New York Times "Rusya'nın İzolasyonu Sürecek mi?" başlıklı analizinde, yaptırımların uzun vadeli sürdürülebilirliğini sorgulamıştır. Haber metninde "Yabancı

şirketler ve teknoloji güçleri, siyasi krizler nedeniyle bağları kesmeleri için gidecek daha fazla baskı görüyor. Ama sonra ne?" sorusu, yaptırımların sürekliliğine ilişkin şüpheyi gündeme getirmektedir. Bu çerçeveleme, diğer dönemlerden farklı olarak yaptırımların etkinliği ve sürdürülebilirliği konusunda eleştirel bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Financial Times "İngiltere limanları, hükümetten yasaklı Rus gemilerinin kara listesini talep ediyor" başlığıyla yaptırımların uygulanmasındaki pratik zorlukları gündeme getirmiştir. Limanların "kara liste" talep etmesi, yaptırımların teknik ve lojistik boyutunu ortaya koymaktadır. Bu haber, yaptırımların sadece politik kararlar değil, aynı zamanda karmaşık uygulama süreçleri gerektirdiğini göstermektedir.

L'Independant'ın "Ukrayna'da savaş: votkadan sonra, raflardan başka hangi tipik Rus ürünleri kaldırılabilir?" başlıklı haberi, yaptırımların sembolik boyutunu öne çıkarmaktadır. Haber metninde "Şarabın Fransa'nın gastronomiye olan bağlılığının bir temsili olabileceği gibi, Rus kültürünün güçlü bir sembolü olarak ayırt edilen votka, Ukrayna'daki çatışmanın başlangıcından bu yana hedef alındı" ifadesi, ürün boykotlarının kültürel sembolizm taşıdığını vurgulamaktadır. Votka gibi Rusya ile özdeşleşmiş ürünlerin raflardan kaldırılması, yaptırımların gündelik hayata ve tüketim kültürüne yansımalarıdır.

Der Tagesspiegel "Amazon, Rusya'da Nakliye ve Video Akışını Durdurdu" başlığıyla teknoloji devlerinin Rusya'dan çekilişini aktarmıştır. Amazon gibi küresel platformların hizmetlerini durdurması, yaptırımların dijital ekonomi ve gündelik yaşam üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu haber, yaptırımların sadece makro ekonomik göstergeler değil, aynı zamanda bireysel tüketicilerin hayatını doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır.

Dördüncü dönemde dört gazetede de "kurumsal sorumluluk" ve "ahlaki duruş" söylemi öne çıkmıştır. Özel şirketlerin Rusya'dan çekilişi, "doing business with Russia is morally unacceptable" (Rusya ile iş yapmak ahlaken kabul edilemez) çerçevesiyle sunulmuştur. Bu söylem, yaptırımların sadece devlet politikası değil, aynı zamanda küresel şirket kültürü ve tüketici baskısı tarafından da şekillendiğini göstermektedir. Ancak aynı haberlerde şirketlerin Rusya pazarını kaybetme endişeleri ve gelecekte geri dönüş olasılıkları da dolaylı olarak dile getirilmiştir.

Beşinci Yaptırım Paketi Dönemi: Çin'e Uyarı ve Genişleyen Cephe (14-15 Mart 2022)

14-15 Mart tarihlerinde Rusya'nın Mariupol kuşatmasının sona ermesi ve Kiev'e doğru hareketlenmenin artması üzerine açıklanan beşinci yaptırım paketi, Çin'in konumuna odaklanan bir söylemsel değişimi beraberinde getirmiştir.

Tablo 5*Beşinci yaptırım paketi dönemi haber dağılımı (14-15 Mart 2022)*

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	64	29	45.3
Financial Times	120	22	18.3
L'Independant	39	5	12.8
Der Tagesspiegel	45	14	31.1
TOPLAM	268	70	26.1

Bu dönem toplam haber sayısı açısından en yoğun dönem olmuştur (268 haber). Financial Times 120 haber ile rekor kırılmış ancak yaptırım haberi oranı düşük kalmıştır (%18.3). Bu durum, savaşın diğer boyutlarının (insani kriz, diplomatik girişimler) haberlerde daha fazla yer bulduğunu göstermektedir.

New York Times "İngiltere Yüzlerce Rus'u Hedef Alan Yeni Yaptırımlar Uygulandı" başlığıyla yaptırımların bireysel oligarklara odaklandığını vurgulamıştır. Haber metninde "İngiliz hükümeti, tahmini toplam net serveti 130 milyar dolardan fazla olan Rusya Devlet Başkanı Vladimir V. Putin için oligarkları, siyasi müttefikleri veya propagandacıları hedef aldı" ifadesi, yaptırımların "seçkinler sınıfı"nı hedef alan boyutunu somut rakamlarla ortaya koymaktadır. "130 milyar dolar" rakamı, yaptırımların büyüklüğünü vurgulamak için kullanılmıştır.

Financial Times "Mektup: İran petrol yasağını kaldırın ve Putin savaş makinesini aç bırakmaya yardımcı olun" başlıklı okuyucu mektubunu haber olarak sunmuştur. Bu çerçevelenme, yaptırımların etkinliğini artırmak için alternatif enerji kaynaklarına yönelmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. "Putin savaş makinesini aç bırakmak" metaforu, yaptırımların amacının Rusya'nın askeri kapasitesini zayıflatmak olduğunu göstermektedir.

L'Independant "Ukrayna'da savaş: ABD, Çin'i Rusya'ya yapılacak herhangi bir yardıma karşı uyardı" başlığıyla yaptırımların coğrafi kapsamının genişlediğini göstermiştir. Haber metninde "Çin'in pozisyonu, ülkenin Rusya'nın önemli bir ortağı olduğu için çatışmanın başlangıcından bu yana belirsizdi. ABD, Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra Çin'i Moskova'ya askeri veya mali yardım sağlamaması konusunda uyarırken, Rus siyasi liderlere ve işadamlarına karşı yeni yaptırımlar uygulandı" ifadesi, yaptırımların sadece Rusya'ya değil, Rusya'yı destekleyebilecek ülkelere de yöneldiğini göstermektedir.

Der Tagesspiegel "Çin'in dostluğunun bittiği yer" başlığıyla Çin-Rusya ilişkilerinin sınırlarını sorgulamıştır. Haber metninde "ABD Başkanı Joe Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan... Beyaz Saray'ın, Çin'in Rusya'nın Ukrayna'nın işgali nedeniyle uygulanan yaptırımları atlatmasına yardım etmesi halinde

'kesinlikle' sonuçları olacağı konusunda uyardığını söyledi" ifadesi, yaptırımların küresel bir cepheye dönüştüğünü göstermektedir. "Kesinlikle sonuçlar olacak" ifadesi, tehdit söylemini açıkça yansıtmaktadır.

Beşinci dönemde dört gazetede de "genişleyen cephe" ve "you are either with us or against us" (ya bizdensiniz ya karşımızdasınız) söylemi baskın olmuştur. Çin'in konumu, yaptırımların evrensel bir disiplin mekanizmasına dönüştüğünün göstergesidir. "Secondary sanctions" (ikincil yaptırımlar) kavramı, yaptırımları delen ülkelerin de cezalandırılacağı mesajını vermektedir. Bu söylem, Soğuk Savaş dönemindeki "bloklaşma" retoriğini anımsatmaktadır.

Altıncı Yaptırım Paketi Dönemi: Enerji Ambargosu ve Sürdürülebilirlik Sorunu (4 Mayıs 2022)

4 Mayıs tarihinde açıklanan altıncı yaptırım paketi, Rus petrol ve doğalgazına yönelik ambargo kararını içermesi nedeniyle en kapsamlı ve tartışmalı paket olmuştur.

Tablo 6

Altıncı yaptırım paketi dönemi haber dağılımı (4 Mayıs 2022)

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	54	17	31.5
Financial Times	46	11	23.9
L'Independant	5	1	20.0
Der Tagesspiegel	25	8	32.0
TOPLAM	130	37	28.5

Haber sayılarındaki genel düşüş, savaşın normalleşmesi ve yaptırımların rutinleşmesiyle açıklanabilir. L'Independant'ın sadece 5 haber yapması, savaşın medyatik ilgisinin azaldığını göstermektedir.

New York Times "AB, Rus petrolünü kapatmak için harekete geçti" başlığıyla enerji ambargosunu öne çıkarmıştır. Haber metninde "Önerilen yasak, önümüzdeki altı ay içinde ham petrol ithalatını durduracak" ifadesi, ambargonun kademeli uygulanacağını göstermektedir. "Altı ay" zaman dilimi, Avrupa'nın enerji bağımlılığından kaynaklanan geçiş sürecine işaret etmektedir.

Financial Times "İngiltere, Rusya'ya yönelik yaptırımları muhasebe ve danışmanlık hizmetlerini de kapsayacak şekilde genişletiyor" başlığıyla yaptırımların hizmet sektörüne yayıldığını vurgulamıştır. Bu haber, yaptırımların sadece mal ticareti değil, aynı zamanda hizmet ve danışmanlık gibi soyut ekonomik faaliyetleri de kapsadığını göstermektedir.

L'Independant "Ukrayna'da savaş: Avrupa Komisyonu, 6 ay içinde Rus petrolüne tam bir ambargo önerdi" başlığında "tam ambargo" (full embargo) ifadesini kullanarak kararın kapsamlılığını vurgulamıştır. Haber metninde "Avrupa Komisyonu (AK) Çarşamba günü Rus petrolüne tam bir ambargonun yanı sıra yeni Rus bankalarının SWIFT bankalararası ağından çıkarılmasını ve Rusya'ya yönelik altıncı yaptırım paketinin bir parçası olarak Rus medyasının Avrupa'da yayınlanmasının yasaklanmasını önerdi" ifadesi, yaptırımların çok boyutlu yapısını ortaya koymaktadır. Enerji ambargosunun yanı sıra medya yasağının da gündeme gelmesi, yaptırımların "bilgi savaşı" boyutunu göstermektedir.

Der Tagesspiegel "AB Komisyonu, Rus petrolüne ambargo önerdi - altı ila sekiz ay içinde" başlığında zaman vurgusunu öne çıkarmıştır. Haber metninde "Rus ham petrol sevkiyatları altı ay içinde, rafine ürün ithalatı ise yıl sonuna kadar aşamalı olarak durdurulacak" ifadesi, ambargonun teknik detaylarını aktarmaktadır. Bu çerçevelenme, Almanya'nın enerji bağımlılığı nedeniyle aniden ambargonun mümkün olmadığı gerçeğini yansıtmaktadır.

Altıncı dönemde dört gazetede de "enerji krizi" ve "sürdürülebilirlik" söylemi ön plana çıkmıştır. Yaptırımların Rusya'yı hedef alırken Avrupa'yı da ekonomik olarak etkileyeceği vurgusu, önceki dönemlere göre daha belirgin hale gelmiştir. "Energy security" (enerji güvenliği), "alternative sources" (alternatif kaynaklar), "transition period" (geçiş dönemi) gibi ifadeler sıkça kullanılmıştır. Bu söylem, yaptırımların "maliyet-fayda" analizinin giderek daha çok tartışıldığını göstermektedir.

Altı yaptırım paketi döneminde toplam 392 haber metninin çözümlenmesi sonucunda, dört gazetede ortak ve farklı söylemsel stratejiler tespit edilmiştir.

Tablo 7.

Tüm dönemler toplam haber dağılımı

Gazete	Toplam Haber Sayısı	Yaptırım Haberi Sayısı	Yüzde (%)
New York Times	293	146	49.8
Financial Times	351	124	35.3
L'Independant	128	26	20.3
Der Tagesspiegel	278	96	34.5
TOPLAM	1050	392	37.3

Dört gazetede de yaptırımlar "meşru savunma" ve "uluslararası hukuk" çerçevesinde sunulmuştur. "Unprovoked aggression" (sebepsiz saldırı), "violation of sovereignty" (egemenlik ihlali), "war crimes" (savaş suçları) gibi ifadeler, yaptırımların hukuki ve ahlaki temelini oluşturmuştur. Rusya'nın "öteki" olarak konumlandırılmasında "aggressor" (saldırgan), "invader" (işgalci), "pariah sta-

te" (parya devlet) gibi olumsuz etiketlemeler tutarlı biçimde kullanılmıştır. Batı ittifakının "biz" sunumunda ise "unified" (birleşik), "coordinated" (koordineli), "determined" (kararlı) gibi olumlu sıfatlar tercih edilmiştir.

Aktör konumlandırmasında dikkate değer bir strateji, "Putin vs Rus halkı" ayrımıdır. Dört gazetede de yaptırımların "Putin rejimi"ni hedef aldığı, Rus halkının kurban olduğu söylemi tutarlı biçimde tekrarlanmıştır. Bu söylem, yaptırımların ahlaki meşruiyetini koruma stratejisidir. Ancak aynı haberlerde Rus halkının yaşadığı ekonomik zorlukların detaylı betimlemeleri, bu ayrımın pratikte geçersiz kaldığını dolaylı olarak göstermektedir.

New York Times, ABD'nin hegemonik gücünü yansıtan bir dil kullanmıştır. Biden'ı aktif özne konumuna yerleştiren başlıklar, ABD liderliğini vurgulamıştır. Yaptırımların "cezalandırma" (punishment) çerçevesinde sunulması, ABD'nin küresel jandarma rolünü yansıtmaktadır. Haber metinlerinde "America leads" (Amerika öncülük ediyor) söylemi baskındır. Altı dönem boyunca en yüksek yaptırım haberi oranına sahip gazete olmuştur (%49.8).

Financial Times, ekonomik ve teknik detaylara odaklanan profesyonel bir dil kullanmıştır. Yaptırımlar "strategic tools" (stratejik araçlar) olarak çerçevelenmiş, etkinlik ve sürdürülebilirlik sorgulanmıştır. İngiltere'nin post-Brexit döneminde yeniden küresel güç olma çabası, yaptırımlarda "öncü rol" vurgusuna yansımıştır. Toplam haber sayısında en fazla içerik üreten gazete olmuştur (351 haber).

L'Independant, AB liderliği ve Avrupa bütünlüğü söylemini öne çıkarmıştır. Fransa'nın "Avrupalı ortaklarıyla birlikte" yaptırım uyguladığı vurgusu, AB içinde liderlik iddiasını yansıtmaktadır. Ancak aynı zamanda enerji bağımlılığı ve enflasyon endişeleri de daha açık biçimde dile getirilmiştir. Yaptırımların "karşılıklı maliyet" çerçevesi, Fransız basınında daha belirgindir. Dört gazete arasında hem toplam haber sayısı hem de yaptırım haberi oranı en düşük olan gazetedir (%20.3).

Der Tagesspiegel, dört gazete içinde en temkinli ve eleştirel yaklaşımı sergilemiştir. Yaptırımların yetersizliği ve sürdürülebilirlik sorunu daha açık biçimde sorgulanmıştır. Almanya'nın Rusya'ya enerji bağımlılığı, haberlerde daha hassas bir dille ele alınmıştır. "Kademeli" (schrittweise), "dikkatli" (vorsichtig) gibi ifadeler, Alman yaklaşımının özelliklerini yansıtmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Rusya-Ukrayna olayı bağlamında uygulanan ekonomik yaptırımların ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya basınında nasıl çerçevelendiğini eleştirel söylem analizi yöntemiyle ortaya koymuştur. 24 Şubat - 4 Mayıs 2022 tarihleri

arasında New York Times, Financial Times, L'Independant ve Der Tagesspiegel gazetelerinden toplanan 392 haber metninin analizinden elde edilen bulgular, yaptırım haberlerinin sadece ekonomik bilgi aktarımı değil, aynı zamanda ideolojik söylem inşası ve hegemonik rıza üretimi süreçleri olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, Van Dijk'in (1998) ideolojik kare modeli ile tutarlı biçimde, dört gazetede de "biz" (Batı ittifakı) ve "onlar" (Rusya) ayrımının sistematik olarak inşa edildiğini ortaya koymuştur. Batı ittifakı "unified", "coordinated", "determined" gibi olumlu sıfatlarla tanımlanırken, Rusya "aggressor", "invader", "pariah state" gibi olumsuz etiketlerle konumlandırılmıştır. Bu bulgular, Entman'ın (1993) çerçeveleme teorisinin öngördüğü gibi, haberlerin belirli bir sorun tanımı, nedensel açıklama, ahlaki değerlendirme ve çözüm önerisi sunarak okuyucuların algılarını şekillendirdiğini doğrulamaktadır. Özellikle "Putin vs Rus halkı" ayrımı, yaptırımların ahlaki meşruiyetini koruma stratejisi olarak dört gazetede de tutarlı biçimde kullanılmıştır. Ancak aynı haberlerde Rus halkının yaşadığı ekonomik zorlukların detaylı betimlemeleri, bu ayrımın pratikte geçersiz kaldığını göstermektedir.

Gazeteler arası karşılaştırmalı analiz, ulusal bağlamların çerçeveleme süreçlerine önemli etkisini ortaya koymuştur. New York Times, ABD'nin hegemonik gücünü yansıtan bir dil kullanarak Biden'ı aktif özne konumuna yerleştirmiş ve yaptırımları "punishment" çerçevesinde sunmuştur. Bu bulgu, Herman ve Chomsky'nin (2006) propaganda modelinin öngördüğü gibi, medyanın ulusal çıkarlar paralelinde haber ürettiğini desteklemektedir. Financial Times, ekonomik ve teknik detaylara odaklanarak yaptırımları "strategic tools" olarak çerçevelemiş ve İngiltere'nin post-Brexit döneminde küresel güç olma çabasını yansıtmıştır. L'Independant, AB liderliği söylemini öne çıkarırken aynı zamanda enerji bağımlılığı ve enflasyon endişelerini daha açık dile getirmiş ve yaptırımların "karşılıklı maliyet" çerçevesini vurgulamıştır. Der Tagesspiegel ise dört gazete içinde en temkinli yaklaşımı sergilemiş, yaptırımların yetersizliği ve sürdürülebilirlik sorununu daha açık sorgulamıştır. Bu farklılıklar, medyanın monolitik bir yapı olmadığını ancak belirli ideolojik sınırlar içinde farklılaştığını göstermektedir.

Kronolojik dönemler arası analiz, söylemsel stratejilerde önemli değişimler olduğunu ortaya koymuştur. İlk dönemdeki "caydırıcılık" söylemi, ikinci dönemde "ekonomik savaş" ve "etki" söylemine, üçüncü dönemde "izolasyon" söylemine, dördüncü dönemde "kurumsal sorumluluk" söylemine, beşinci dönemde "genişleyen cephe" söylemine ve altıncı dönemde "enerji krizi" ve "sürdürülebilirlik" söylemine dönüşmüştür. Bu değişim, Hall'ın (1994) belirttiği gibi, medyanın hegemonik süreçlerdeki rolünün statik değil dinamik olduğunu göstermektedir. Savaşın normalleşmesi ve yaptırımların rutinleşmesiyle birlikte haber sayılarında ve yoğunlukta düşüş gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın literatüre üç temel katkısı bulunmaktadır. İlk olarak, ekonomik yaptırımların medyatik temsilini sistematik olarak inceleyen az sayıdaki çalışmadan biri olarak, yaptırım literatürüne ampirik katkı sunmaktadır. Hufbauer, Schott ve Elliott (2007) ile Drury'nin (2005) ekonomik yaptırımların etkinliğine odaklanan çalışmalarından farklı olarak, bu araştırma yaptırımların medyada nasıl meşrulaştırıldığını ve toplumsal rızanın nasıl üretildiğini göstermektedir. İkinci olarak, dört farklı ülkenin basınına karşılaştırmalı olarak ele alarak, ulusal bağlamların ve ideolojik konumlanmaların çerçeveleme süreçlerine etkisini ortaya koymaktadır. Üçüncü olarak, Van Dijk'in haber söylemi analizi modeli ile Entman'ın çerçeveleme teorisini bütünleştirerek, eleştirel medya çalışmalarına metodolojik katkı sunmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları, araştırma sadece dört gazetenin İngilizce, Almanca ve Fransızca haber metinlerini kapsamaktadır ve Rusya veya Çin gibi farklı ideolojik konumlanmalara sahip ülkelerin basınına içermemektedir. Çalışma 10 haftalık dönemle sınırlıdır ve yaptırımların uzun vadeli medya temsilini incelememektedir. Görsel içerikler, sosyal medya yansımaları ve okuyucu yorumları araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Sadece çevrimiçi platformlar incelenmiş, basılı versiyonlar ve televizyon haberleri dahil edilmemiştir.

Gelecek araştırmalar için şu öneriler ise, Rusya ve Çin gibi farklı ideolojik konumlanmalara sahip ülkelerin basınına dahil edilmesiyle karşılaştırmalı analizin genişletilmesi, yaptırımların uzun vadeli medya temsilinin incelenmesi, görsel içeriklerin ve sosyal medya söylemlerinin analiz edilmesi, okuyucu yorumlarının incelenerek yaptırım haberlerine toplumsal tepkilerin ortaya konması ve televizyon haberlerinin söylemsel analizinin yapılması. Ayrıca, medya çerçevelemesinin kamuoyu algısı ve yaptırım politikalarına verilen destek üzerindeki etkisini ölçen nicel çalışmalar, bu araştırmanın bulgularını tamamlayıcı nitelikte olacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma Rusya-Ukrayna olayı bağlamında ekonomik yaptırımların medyatik inşasının, hegemonik söylem üretiminin ve ideolojik rıza mekanizmalarının nasıl işlediğini ortaya koymuştur. Bulgular, medyanın uluslararası ilişkilerde sadece pasif bir bilgi aktarıcısı değil, aktif bir hegemonya inşa edici olduğunu göstermektedir. Yaptırım haberleri, ekonomik politikaların teknik açıklamaları olmaktan ziyade, küresel kamuoyunu şekillendiren, ulusal çıkarları meşrulaştıran ve uluslararası sistemde güç ilişkilerini yeniden üreten ideolojik metinlerdir.

Kaynakça

Acar, Y. (2017). Ekonomik yaptırımlar ve Türkiye örneği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(56), 3-25.

Akkutay, B. Ü. (2014). Ekonomik yaptırımlar: Teorik çerçeve ve tarihsel gelişim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(3), 491-517.

Akiner, N. (2014). *Medya ekonomisi ve işletmeciliği*. Literatürk.

Alhassan, A. (2004). Development communication policy and economic fundamentalism in Ghana. *International Journal of Communication*, 14, 114-133.

Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (A. Tümertekin, Çev.). İthaki Yayınları.

Axelrod, R., & Keohane, R. O. (1985). Achieving cooperation under anarchy: Strategies and institutions. *World Politics*, 38(1), 226-254.

Baldwin, D. A. (1993). Neoliberalism, neorealism, and world politics. *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, 3-25.

Baldwin, D. A. (2016). *Power and international relations: A conceptual approach*. Princeton University Press.

Buzan, B., & Acharya, A. (2018). *The making of global international relations: Origins and evolution of IR at its centenary*. Cambridge University Press.

Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.

Drury, A. C. (2005). *Economic sanctions and presidential decisions: Models of political rationality*. Palgrave Macmillan.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.

Erdoğan, İ. (1995). *Yeni dünya düzeni, uluslararası ilişkiler ve iletişim*. Bilim ve Sanat Yayınları.

Erdoğan, İ. (1997). *İletişimi toplumsal ilişkiler bağlamında düşünmek*. Erk Yayınları.

Erdoğan, İ. (2013). *Medya teori ve araştırmaları*. Erk Yayınları.

Evans, G., & Newnham, J. (2007). *The Penguin dictionary of international relations*. Penguin Books.

Farrall, J. M. (2007). *United Nations sanctions and the rule of law*. Cambridge University Press.

- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş* (S. İrvan, Çev.). Ark Yayınevi.
- Fung, A. Y. H. (2006). Think globally, act locally: China's rendezvous with MTV. *Global Media and Communication*, 2(1), 71-88.
- Garnham, N. (2008). *Medya ve iletişim çalışmalarında kültürel çalışmalara eleştirel bir bakış*. Dost Kitabevi.
- Girgin, A. (2002). *Haber ajansları: Türk haber ajansları ve Anadolu Ajansı*. İnkılap Kitabevi.
- Gottemoeller, R. (2011). The evolution of sanctions in practice and theory. *Survival*, 53(1), 99-110.
- Güngör, N. (2013). *İletişim: Kuramlar, yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Hall, S. (1994). Encoding/decoding. *Culture, Media, Language*, 128-138.
- Herman, E. S., & Chomsky, N. (2006). *Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği* (E. Abadoğlu, Çev.). Aram Yayıncılık.
- Heywood, A. (1992). *Political ideologies: An introduction*. Palgrave Macmillan.
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. A. (2007). *Economic sanctions reconsidered* (3. baskı). Peterson Institute for International Economics.
- İnal, A. (1995). Yazılı basın haberlerinde 'yapı' ve 'ideoloji'. *Toplum ve Bilim*, 66, 111-138.
- Kaempfer, W. H., & Lowenberg, A. D. (2003). The political economy of economic sanctions. İçinde W. F. Shughart II & L. Razzolini (Ed.), *The Elgar companion to public choice* (ss. 438-459). Edward Elgar.
- Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton University Press.
- Keyman, E. F. (2006). *Küreselleşme, sivil toplum ve İslam*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Knutsen, T. L. (2006). *Uluslararası ilişkiler teorisi tarihi* (M. Öz, Çev.). Kaynak Yayınları.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. Alfred A. Knopf.
- Nye, J. S. (2003). *Understanding international conflicts: An introduction to theory and history* (4. baskı). Longman.
- Okur, M. A. (2015). Neo-Gramşçıyan hegemonya kavramının uluslararası ilişkiler

disiplinine katkıları. *Alternatif Politika*, 7(3), 448-477.

Özer, Ö. (2011). *Haber söyleminde iktidar: Televizyon haberleri eleştirel bir çözümleme*. Literatürk.

Özdemir, H. (2008). *Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme*. Alfa Yayınları.

Özlük, E. (2015). Uluslararası ilişkiler disiplininin gelişimi ve eleştirisi. *Bilig*, 75, 235-258.

Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (2014). *Mediating the message in the 21st century: A media sociology perspective* (3. baskı). Routledge.

Slattery, M. (2003). *Key ideas in sociology*. Nelson Thornes.

Stevenson, N. (2008). *Medya kültürleri: Sosyal teori ve kitle iletişimi* (G. Orhon & B. E. Aksoy, Çev.). Ütopya Yayınevi.

Tung, R. L. (2007). The human resource challenge to outward foreign direct investment aspirations from emerging economies: The case of China. *International Journal of Human Resource Management*, 18(5), 868-889.

Van Dijk, T. A. (1988). *News as discourse*. Lawrence Erlbaum Associates.

Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage Publications.

Yaylagül, L. (2017). *Kitle iletişim kuramları: Egemen ve eleştirel yaklaşımlar* (8. baskı). Dipnot Yayınları.